

Inhoud

Wees dapper 13
November 1930

Sneeuw 17
11 februari 1910

Sneeuw 21
11 februari 1910

Vier seizoenen vullen het jaar 27
11 februari 1910, Mei 1910, Juni 1914

Sneeuw 41
11 februari 1910

Oorlog 45
Juni 1914, Juli 1914, Januari 1915

Sneeuw 73
11 februari 1910

Oorlog 77
20 januari 1915

Wapenstilstand 83
Juni 1918, 11 november 1918

Sneeuw 97
11 februari 1910

Wapenstilstand 101
12 november 1918

Sneeuw 111
11 februari 1910

Wapenstilstand 115
11 november 1918

Sneeuw 119
11 februari 1910

Wapenstilstand 123
11 november 1918

Sneeuw 127
11 februari 1910

Wapenstilstand 131
11 november 1918

Vrede 137
Februari 1947

Sneeuw 149
11 februari 1910

Als een vos in een hol 155
September 1923, December 1923, 11 februari 1926, Mei 1926, Augustus
1926, Juni 1932, 11 februari 1926, Augustus 1926

Morgen wordt een mooie dag 253
2 september 1939, November 1940

Morgen wordt een mooie dag 293
2 september 1939, April 1940, November 1940

Morgen wordt een mooie dag 317
September 1940, November 1940, Augustus 1926

Het land van Terug naar Af 331
Augustus 1933, Augustus 1939, April 1945

Een lange zware strijd 381
September 1940, Oktober 1940, Oktober 1940, November 1940, Mei 1941,
November 1943, Februari 1947, Juni 1967

Het einde van het begin 477

Wees dapper 507
December 1930

Sneeuw 513
11 februari 1910

Het weidse zonnige hoogland 517
Mei 1945

Sneeuw 523
11 februari 1910

Dankbetuiging 527

November 1930

Bij het betreden van het café kwam haar een walm van tabaksrook en vochtige, klamme lucht tegemoet. Ze kwam uit de regen en er beefden nog waterdruppels als tere dauw op de bontjassen van enkele vrouwen binnen. Een regiment kelners in witte voorschoten snelde met een vaartje rond om de Müncheneren in hun vrije tijd te voorzien van wat ze nodig hadden: koffie, taart en roddels.

Hij zat aan een tafeltje achterin, omringd door de vaste kameraden en vleiers. Er was een vrouw die ze nog nooit had gezien – een zwaar opgemaakte blondine met een permanent –, een actrice zo te zien. De blondine stak een sigaret op, waar ze een fallische voorstelling van maakte. Iedereen wist dat hij van zedige en gezonde, bij voorkeur Beierse vrouwen hield. Al die dirndljurken en kniekousen, godbetert.

De tafel stond propvol. *Bienenstich*, *Gugelhupf*, *Käsekuchen*. Hij at een punt *Kirschtorte*. Hij hield van taart. Geen wonder dat hij bleek als bloem zag, het verbaasde haar dat hij geen suiker had. Het onopvallend weerzinwekkende lichaam (ze moest opnieuw aan gebak denken) onder de kleren werd nooit in het openbaar getoond. Geen mannelijke man. Hij glimlachte toen hij haar in de gaten kreeg en kwam half overeind met de woorden: ‘*Guten Tag, gnädiges Fräulein*’, wijzend op de stoel naast hem. De hienlikker die er op dat moment zat sprong op en schoof opzij.

‘*Unsere englische Freundin*,’ zei hij tegen de blondine, die langzaam sigarettenrook uitblies en haar zonder een greintje belangstelling opnam alvorens uiteindelijk ‘*Guten Tag*’ te zeggen. Een Berlijnse.

Ze zette haar handtas, die zwaar was door zijn lading, naast haar stoel op de grond en bestelde *Schokolade*. Hij stond erop dat ze de *Pflaumen Streusel* zou proberen.

‘Es regnet,’ zei ze om iets te zeggen. ‘It’s raining.’

‘Yes, it’s raining,’ zei hij met een zwaar accent. Hij lachte, was vol-
daan over zijn poging. Alle anderen aan tafel lachten ook. ‘Bravo,’
zei iemand. ‘Sehr gutes Englisch.’ Hij was in een goede bui, tikte met
de achterkant van zijn wijsvinger tegen zijn lippen en glimlachte ge-
amuseerd, alsof hij luisterde naar een deuntje in zijn hoofd.

De Streusel was heerlijk.

‘Entschuldigung,’ mompelde ze terwijl ze haar hand in haar tas stak
om een zakdoek op te diepen. Hoeken van kant, met een monogram
van haar initialen, UBT – een verjaardagscadeau van Pammy. Ze
veegde de Streusel-kruimels beschaafd van haar lippen en boog op-
nieuw opzij om de zakdoek weer in haar tas te stoppen en het zware
voorwerp te pakken dat daarin lag genesteld. De oude dienstrevolver
van haar vader uit de Grote Oorlog, een Webley Mark v.

Een gebaar dat ze wel honderd keer had geoefend. Eén schot. Al-
les draaide om snelheid; toch was er nadat ze het wapen had gepakt
en op zijn hart had gericht een moment, een zeepbel zwevend in de
tijd, waarop alles tot stilstand scheen te komen.

‘Führer,’ zei ze, waardoor ze de betovering verbrak. ‘Für Sie.’

Overal aan tafel werden wapens uit holsters gerukt en op haar ge-
richt. Eén ademtocht. Eén schot.

Ursula haalde de trekker over.

De duisternis viel in.

11 februari 1910

Een ijzige luchtstroom, een gure slipstream op de zojuist ontblote huid. Zonder enige waarschuwing is ze buiten in plaats van binnen en de vertrouwde natte tropische wereld is plotseling verdwenen. Blootgesteld aan de elementen. Een gepelde garnaal, een gekraakte noot.

Geen adem. Daar draait alles om. Eén ademtocht.

Kleine longetjes, als libellenvleugels, zetten niet uit in de vreemde omgeving. Geen lucht in de gesmoorde luchtpijp. Het gegons van duizend bijen in het kleine gekrulde pareltje van een oor.

Paniek. Het verdrinkende meisje, het vallende vogeltje.

‘Dokter Fellowes had er moeten zijn,’ kreunde Sylvie. ‘Waarom is hij er nog niet? Waar is hij?’ Grote dauwdruppels van zweet parelden op haar huid, een paard tegen het eind van een zware race. Het vuur in de slaapkamer was gestookt als de vuurhaard van een schip. De dikke brokaten gordijnen waren stijf dichtgetrokken tegen de vijand, de nacht. De zwarte vleermuis.

‘De man zal wel vastzitten in de sneeuw, mevrouw. Het is daar buiten gewoon beestenweer. De weg zal onbegaanbaar zijn.’

Sylvie en Bridget stonden er alleen voor tijdens deze bezoeking. Alice, het dienstmeisje, bezocht haar zieke moeder. En Hugh zat natuurlijk à Paris achter zijn zus Isobel aan, die ongrijpbare gans. Sylvie voelde er niets voor om mevrouw Glover erbij te halen, die op haar zolderkamer lag te snurken als een varken op zoek naar truffels. Sylvie zag voor zich hoe ze alles zou regelen als een drilsergeant. De baby was te vroeg gekomen. Sylvie had verwacht dat het kindje te laat

zou komen, net als de anderen. Maar ook bij de beste voorbereidingen kon er altijd iets misgaan.

‘O, mevrouw,’ riep Bridget ineens uit, ‘ze is helemaal blauw, eerlijk waar.’

‘Een meisje?’

‘De navelstreng zit om haar nek. O Maria, Moeder Gods. Ze is gewurgd, het arme stakkerdje.’

‘Ademt ze niet? Laat me haar zien. We moeten iets doen. Wat kunnen we doen?’

‘Och, mevrouw Todd, ze is er niet meer, mevrouw. Dood voor ze de kans heeft gehad om te leven. Wat vreselijk, vreselijk. Nou wordt ze beslist een engeltje in de hemel. O, ik wou dat meneer Todd er was. Wat vreselijk. Zal ik mevrouw Glover wakker gaan maken?’

Het kleine hartje. Een hulpeloos, wild kloppend hartje. Stopte ineens, als een vogel die uit de lucht valt. Een enkel schot.

De duisternis viel in.

11 februari 1910

‘Goeie genade, kind, ren niet als een kip zonder kop rond en ga wat warm water en handdoeken halen. Weet je dan helemaal niets? Kom je uit de rimboe?’

‘Neem me niet kwalijk, dokter.’ Bridget verontschuldigde zich door een knicks te maken, alsof dokter Fellowes een minder belangrijk lid van het Koninklijk Huis was.

‘Een meisje, dokter Fellowes? Mag ik haar zien?’

‘Ja, mevrouw Todd, de blakende, blozende baby is een meisje.’ Sylvie vond dat dokter Fellowes misschien wat overdreef met zijn alliteratie. Zelfs onder de gunstigste omstandigheden was hij niet geneigd tot jovialiteit. De gezondheid van zijn patiënten, met name hun entree in en vertrek uit het leven, scheen een bron van ergernis voor hem te zijn.

‘Ze zou zijn overleden door de navelstreng om haar nek. Ik had geen seconde later in Vossenhoek moeten aankomen. Letterlijk.’ Dokter Fellowes hield zijn chirurgische schaar op zodat Sylvie hem kon bewonderen. Het was een klein, sierlijk instrumentje waarvan de scherpe punten aan het eind omhoogbogen. ‘Knip, knip,’ zei hij. Sylvie nam zich inwendig voor, nogal mat en vaag gezien haar uitputting en de omstandigheden, om precies zo’n schaar te kopen voor als zich nog eens zo’n noodgeval zou voordoen. (Ook al was dat niet aannemelijk.) Of een mes, een goed scherp mes dat je doorlopend bij je had, net als het roversmeisje in *De sneeuwkoningin*.

‘U hebt geboft dat ik hier op tijd was,’ zei dokter Fellowes. ‘Voor de wegen onbegaanbaar waren geworden door de sneeuw. Ik heb mevrouw Haddock, de vroedvrouw, geroepen, maar ik geloof dat ze ergens buiten Chalfont St. Peter vastzit.’

‘Mevrouw Haddock? Heet ze echt mevrouw Schelvis?’ zei Sylvie

met een frons. Bridget schoot in de lach en mompelde vervolgens snel: 'Neem me niet kwalijk, neem me niet kwalijk, dokter.' Sylvie nam aan dat Bridget en zij allebei bijna hysterisch waren. Geen wonder.

'Achterlijke Ieren,' mompelde dokter Fellowes.

'Bridget is maar een keukenhulpje, ze is zelf nog een kind. Ik ben haar heel dankbaar. Het ging allemaal zo snel.' Sylvie bedacht dat ze dolgraag alleen wilde zijn, dat ze nooit alleen was. 'U zult wel tot de ochtend moeten blijven, dokter,' zei ze onwillig.

'Ach ja, dat zal wel moeten,' zei dokter Fellowes even onwillig.

Sylvie zuchtte en stelde voor dat hij in de keuken een glas cognac voor zichzelf ging inschenken. En misschien wilde hij wat ham en zoetzuur. 'Bridget zal u geven wat u wilt.' Ze wilde hem weg hebben. Hij had alle drie (drie!) haar kinderen ter wereld geholpen en ze mocht hem absoluut niet. Alleen een echtgenoot hoorde te zien wat hij zag. Zoals hij met zijn instrumenten haar teerste en geheimste plekken betastte en erin porde. (Maar had ze liever dat een vroedvrouw luisterend naar de naam Schelvis haar kind ter wereld bracht?) Artsen voor vrouwen zouden zelf vrouwen moeten zijn. Dat kon ze wel vergeten.

Dokter Fellowes bleef neuriënd en brommend dralen terwijl hij toezicht hield op het wassen en inpakken van de boreling door een verhitte Bridget. Bridget was de oudste van zeven, waardoor ze wist hoe ze een baby moest inbakeren. Ze was veertien, tien jaar jonger dan Sylvie. Sylvie had op haar veertiende nog korte rokken gedragen, was verliefd geweest op haar pony, Tiffin. Ze had geen idee gehad waar de kinderen vandaan kwamen, zelfs tijdens haar huwelijksnacht had ze nog voor een raadsel gestaan. Haar moeder, Lottie, had er wel op gezinspeeld, maar was teruggeschrokken voor anatomische nauwkeurigheid. De echtelijke verhouding tussen man en vrouw hield kennelijk, heel mysterieus, verband met leeuweriken die hoog opvlogen in de dageraad. Lottie was een gereserveerde vrouw. Sommigen hadden haar narcoleptisch kunnen noemen. Haar man, Sylvies vader, Llewellyn Beresford, was een beroemd schilder van de beau monde, maar had niets van een bohemien. Naaktheid en louche gedrag kwamen in zijn huis niet voor. Hij had koningin Alexan-

dra geschilderd toen ze nog prinses was. Volgens hem was ze heel aardig.

Ze woonden in een groot huis in Mayfair, terwijl Tiffin was ondergebracht in een stal in de buurt van Hyde Park. Op sombere momenten beurde Sylvie zichzelf vaak op door zich voor te stellen dat ze weer terug was in dat zonnige verleden, keurig op haar dameszadel op Tiffins kleine brede rug zat en over Rotten Row draafde op een heldere voorjaarsochtend, met stralende bloesem aan de bomen.

‘Hebt u zin in wat warme thee met een lekker stuk toast met boter, mevrouw Todd?’ zei Bridget.

‘Dat zou heerlijk zijn, Bridget.’

De baby, ingepakt als de mummie van een farao, werd eindelijk aan Sylvie gegeven. Zachtjes streekte ze het perzikwangetje en ze zei: ‘Dag, kleintje’, en dokter Fellowes wendde zich af om niet getuige te hoeven zijn van deze mierzoete demonstratie van genegenheid. Als hij het voor het zeggen had zou hij alle kinderen laten opvoeden in een nieuw Sparta.

‘Ach, een kleine koude collatie zou er misschien wel in gaan,’ zei hij. ‘Is er toevallig soms wat van mevrouw Glovers uitstekende piccalilly?’

11 februari 1910

Sylvie werd wakker van een verblindend streepje zonlicht dat als een blinkend zilveren zwaard door de gordijnen heen drong. Ze lag loom te midden van kant en kasjmier toen mevrouw Glover de kamer in kwam met een enorm ontbijtblad, dat ze vol trots droeg. Alleen een vrij belangrijke gebeurtenis scheen mevrouw Glover zo ver uit haar hol te kunnen lokken. Een enkel, halfbevoren sneeuwkllokje hing in het smalle hoge vaasje op het blad. ‘O, een sneeuwkllokje!’ zei Sylvie. ‘De eerste bloem die zijn arme kopje boven de grond uit steekt. Wat dapper!’

Mevrouw Glover, die niet geloofde dat bloemen dapper konden zijn, of überhaupt een karaktertrek konden hebben, lofwaardig of anderszins, was een weduwe die pas een paar weken bij hen in Vossenhoek was. Voor haar komst was er een vrouw met een kromme rug geweest die Mary heette en het vlees liet aanbranden. Van mevrouw Glover kon je hooguit zeggen dat ze het eten niet lang genoeg kookte. In het welvarende huis waarin Sylvie was opgegroeid, was de kokkin altijd met haar functie aangesproken, maar mevrouw Glover gaf de voorkeur aan ‘mevrouw Glover’. Daardoor werd ze onvervangbaar. Sylvie noemde haar in gedachten nog koppig kokkin.

‘Bedankt, kokkin.’ Mevrouw Glover knipperde langzaam als een hagedis met haar ogen. ‘Mevrouw Glover,’ verbeterde Sylvie.

Mevrouw Glover zette het blad op het bed en trok de gordijnen open. Het was buitengewoon licht, de zwarte vleermuis was overwonnen.

‘Wat fel,’ zei Sylvie met een hand boven haar ogen.

‘Wat veel sneeuw,’ zei mevrouw Glover hoofdschuddend, wat zowel op verwondering als afkeer kon duiden. Daar kwam je bij mevrouw Glover niet zo gemakkelijk achter.

‘Waar is dokter Fellowes?’ vroeg Sylvie.

‘Er was een noodgeval. Een boer die vertrappt was door een stier.’

‘Wat verschrikkelijk.’

‘Er zijn enkele mannen uit het dorp gekomen om te proberen of ze zijn automobiel konden uitgraven, maar uiteindelijk is mijn George gekomen om hem mee te nemen.’

‘Aha,’ zei Sylvie, alsof ze ineens iets begreep wat haar had bevreemd.

‘En dat noemen ze nou paardenkracht,’ snoof mevrouw Glover, zelf net een stier. ‘Dat krijg je ervan als je vertrouwt op die nieuwerwetse machines.’

‘Hmm,’ zei Sylvie, omdat ze er weinig voor voelde om tegen zulke stellige opvattingen in te gaan. Het verbaasde haar dat dokter Fellowes was vertrokken zonder haar of de baby te onderzoeken.

‘Hij heeft bij u om het hoekje gekeken. U sliep,’ zei mevrouw Glover. Sylvie vroeg zich wel eens af of mevrouw Glover soms gedachten kon lezen. Een ronduit afschuwelijk idee.

‘Hij heeft eerst ontbeten,’ zei mevrouw Glover, die in één adem zowel haar instemming als haar afkeuring kenbaar maakte. ‘De man heeft een gezonde eetlust, dat valt niet te ontkennen.’

‘Ik heb honger als een paard,’ lachte Sylvie. Tiffin dook even op voor haar geestesoog. Ze pakte het zilveren bestek, zwaar als wapens, om zich op mevrouw Glovers pikante niertjes te storten. ‘Heerlijk,’ zei ze (was dat zo?), maar mevrouw Glover was al druk bezig om de baby in de wieg te inspecteren. (‘Mollig als een speenvarken.’) Sylvie vroeg zich zinloos af of mevrouw Haddock nog steeds ergens buiten Chalfont St. Peter vastzat.

‘Ik heb gehoord dat de baby bijna is overleden,’ zei mevrouw Glover.

‘Ach...’ zei Sylvie. Zo’n fijne scheidslijn tussen leven en dood. Haar eigen vader, die de beau monde had geportretteerd, had op een avond na wat goede cognac een schuiver gemaakt met een tapijt uit Isfahan op de overloop van de eerste verdieping. De volgende ochtend was hij onder aan de trap aangetroffen, dood. Niemand had hem horen vallen of roepen. Hij was net begonnen aan een portret van de graaf van Balfour. Nooit afgekomen. Dat spreekt voor zich.